

САҢА БАЛЫЫҢА ТУТУЛЛАР

Болтоно нэвдлэгээр бийлж саас муус устар ний бүтүүтэ сана бальһа ахьлаата түспүтэ. Бальһа маһын кэрднэтэ олохтоохтор шөфтөөх редакция коллективнынын суботуһуһууган, кэдин Никита Константинович Кривошапкин, Александр Афанасьевич Павлов, улаадабтайгаз.

Тутар биригэдээр 4 киши улаалир-Игнат Алексеевич Картузов, Дмитрий Николаевич Ефремов, Иван Сизосевич Картузов, Гаврил Чолбонович Иванов. Бары тутууга уолугтаах дьон. Биригэдьиирдээр И. А. Картузов Сүбүрүүскай аатынан совхозка тутууга ыгчат-комсомальскай биригэдэттин салайбыта, типовой хөтөннөргөн садалаан уопсай дьызылэри, музей, кулугун күрдүтү.

социальной объектары туттарбыга

Объект 14х7 метр изиңнөх, билинги балыыһа территориятыгар тутуллар. Тыа саҕатыгар тура-
рынан акылаата свая үрдүтөр түһариллибит.
Көндөйүн, үрдүн, кырсыкатын ыһыахха диэри
бүтөрөр былааннаахтар. Ньукулун күн бириэстэ-
энэр таһаарса сылдыаллара.

Сага балыгын бийлгэе кыстыкка ситэн-хотон, экин стоплениега холбонон үлэв киириэхтэ-эх.

Алексей СЛЕПШОВ.

Хаартыскада: саяси балығына түшкөндөр.

Үөрэх-уутуу

БҮГҮН УОННА САРСЫН...

Бямдын 28 күнэ Чурапчы сэлэнһынэтин бишр улахан томторутар ураты суолталаах күн буолта. Ол курдук, бу күн улуус киэн туттар С.А.Новгородов аатынан алын сүһүөх оскуолатын 43 оҕо бүтэрэн, выпускниктары атаарар үөрүүлөх дыһал ыытылыһа.

Байышты випустарга уратылаах сыт буолла. Үөрөҥүр туйгун көрдөрүүлээх, талааннаах оҥлору, оскуола олоҥор актыыбынай кыттыылаах төрөспүтүтэри Дьыа кэргэн сылыннан сибээстээн чэстэ этилэр. Дохсун ытыс тыаһынан С.А.Новгородов аатынан бириэмийэ лауреатын аатын Айаал Сивцевкэ ингэрдиһэр. Улуу депутаттарын аатыттан Е.Г.Самоева Марина, Елена Семеновна, Алексей Алексеевич Ноговицыннарга стипендия анаата. Ону тэҥэ эмиз оскуола олоҥор тупора турбаажа куруук актыыбынайдык кыттар Жена, Сардаана Петровна, Валерий Николаевич Сивцевтар дьыа кэргэттэригэр "Чаран" түөлбө депутаттара, оскуола наставнига, оскуолага экспериментальной үөрөх автору Е.Н.Ермолаева Смета Монастыревада, V-с көргүс учууталларын методическай холбоһуга Ньургун Дьячковскайга стипендияларын туттардылар. Бу наһараадалар үтөккэ кубулуйан сылын айы туттарыллыахтара, стипендия оҥ үрдүккэ, кэрэ тардыһыытын кынаттыаҕа. Бу күн оҥлор үөрөх алын кыһатыгар туохха үөрөмүстэрин, туох дьовурдарын арыыбыттарын көрдөрдүлэр.

Кэпсэнтэн кэпсээн субулдан оскуола инниэи быһаанын сурастыам. Баараҕай бырайыак толкуйдаах, ыраахха тобуллубут быһааннаах оскуоланы кэпсэтэи орто оскуола онготор сыаллаах аһороллор эбит. Быйылгы үрөх дьаһлытар оскуолаҕа 164 орто үөрэнэ, сыһата орто ахсаана албаан иһэр дикси МГСтаростина кэпсир. Орто оскуола буоларын түөлбө олохтоохторо 2003 сылтан "Сити" общественной орган мунуһаар туруорсубуттар эбит. Маньаха бу бопһурос үөрөтүлээн, салиэннэ дьаһалтатыгар, түөлбө депутаттарыгар көрүлээн улуус депутаттарын мунуһаар быһаарыллан көрүлү быһааларын күүтүһүр.

Алын сүүхөх оркула учууталлара үөрэх ситимнэх буолуохтаах драм этэллэр. Оволор оркулаттан оркуолара, санаттан сана обществоя, атын тыһынаах эйгэр баран ыһылтан хаалар түгэни хомойуох иһин бэлэтэнэр. Бу оркула олоҕо философиятыгар ологуран үөрэтэр, оҥну "личность" быһыытынан с "Сайдам", "Тобул", "Ил турук", "Ийиг" иитэр. Ону таһынан үөрэри таһынан ара сый-һинарлар. Бу түөрт сыллаах ситимтан хаалар.

Бялаан ис онгулун кыратык арыян көрөр буол-
лахха: алын сүһүх оскуола территорията пенсионнай
управление дыһыттар дылы улаатар, кэҥийэр. Манна
спортивной саалалаах, тустуу дыһылаах-уоттаах, таас ос-
куолааах комплекс тэриллиэхтээх. Бу оскуола аата
"Ситий оскуола" диин ааттанан үөрэх ситимитөр обще-
ественнай, дыһа көргөнү, учууталлары түмэн, "ситий"
диин тыны төттөрү аахтааха "ийтис" диин бүтүүнү үлэ-
лэһэргэ ыгытар.

Салтлы түөлбөнөн берыхтаах. Кырдык улуу хас ирдий улахан томторугар оокуола үөрэх үрдүк инаттар оорукру атаартым олорор. 1300-тэн тахса ийлиэннээтээх, онтон 350-тан тахса оорлоох түөлбө оруорсара да оок курдук. Сүрүн биэр бириччигинэн ууталлар кыра эрдэхтэртээн үөрөппит-ноппит олорлутан тыйкаллыр, оорук атын айтар баран сымээх иттиилэр, үөрэхтэрэ быстарын сөбүлээбэттэр. 7 санааны төрөһүт күйү быһыытынан дөөн орун арынан аары, ысыбыт үөлүлэрин салты сайынан. Чурапчыбыт салтыныктын канатан өссө биэр таас куола дьандыт, түөлбө, улуу киз туттар үөрэхтэри буюу дөм эрэнэ хаалабыт.

Айгаталина АЛАМОВА

Улцуска бц куннэргэ

ИККИ УЛУУС ВETERАННАРЫН KOPCУЪYУTЭ

2006 с. сэтгэвчлэлтэй "Аймлаан" СК-ийнхөн "Хөмүүлэн" ага саастаахтар түмсүүлэрэ тэрилсэн үзэлин сылдыр. Түмсүү сүрүн сыалынан сынналанг гэсн туһалаахтыг атаары, онно ситгөөх усуулобуяны тэрийн булар. Онон сэтгээрэн тэриллибит түмсүүбт ийнхөн үс куруһук үзэлнir. Ол курдук, вокальнай, фольклорнай уотна нис куруһоотара. Мань таһьтан улус, салзанньа ытар бары дьаһалларыгар, тэрэһинизирэгэр көхтөөх кытлымы ылабыт. Бу үдэбит чарчитовон сэтгичин сэтгэ күнүтэр идэллэн сытар Таатта улууһун ветераннара колон малдьыттаан, санаа, юкут атастан барбыттара.

Онтон бям бийн 14 күнгээр "Көмүлүк" түмсүү Мээгэ-Ханалаас улууһун Майа нэһилиэгэр барап ыалдьыттан, уосут атаастаһан кэллэбит. Барыта 20 буолан сылдан, астынан, элбэҕэ бэлэччү-көрөн олус дуохуйдуубут.

"Дыңгунулгэ" дыллоох дыңар аал уоту оттон, алтыс тыл этэн көрүстүлэр, сүрдүкх интэрэһинэй музейга сырыттыбыт. Мана жара-бөлгө сирдаринан күүлэйдэтибит. Дьэ, ол кини 2 маастар икки улуус уран тарбахтаастарын быыстатката буолла. Онуо биһигиттан үс маастар кыттан дың-сэргэ биирбиһи биллэр. Ол курдук, СР воруотун маастара И.К.Тимофеева чаппараахтара, тимириэн оҥоһуктара, Т.И.Коркина быысапка-паннолара уонна улуус воруотун маастара Н.Ахматова сахалыы таңастара дыону түмэ тартылар.

Онтон кизэз концерт, ырыа-тойук, оһуохай тар-
дылынна. Билиги тойуксуһут М.П.Сивцева,
ырыаһыттарбыт А.П.Борисова, И.И.Кондратьев,
И.К.Тимофеева, хомусуһут И.Н.Петрова, уһкууһут-
тэрбит Г.Ф.Тихонова, М.П.Байгантаева, ансамбль
ырыаһалар бу дьоро кизэһи кизэрттилээ.

Майа нэгиллэлэйн ветеранууд сүрдэх гэсэн далаахыншаахтыг үлэлтн-хамсыг сүлдьяллага бишлэвн сөгсгөрдө. "Алтыс" уонга "Сынхыс" дээн 30-ча сым үлэлэбн түмсүлэри бишлэгини ышам ырыа кэниилэх көрсөн үүртүлэр.

"Сыжыкыс" түмсүүгү аан бастаан балыына үлэнигэр-риттан тэриллэн билигнэ дээрэ таһаарылыахтык үлэһи сылдьаллар. Ангардас ырыаһан эрэ буолбакка, ыарахан итинилээх оруну иһигнэ кемэлэрун таһаһан, Дмитрий Ходулов аатынан народнай театры кэпте ыкса сибээстээхтик, ситимээхтик үлэлиилэр. Ол курдук, биир да сикэстэһэ, сүенка, конкурс "Алгыс" уонна "Сыжыкыс" түмсүүтэ суох ааспат эбит. Саамый алардыра 85 сааһаах, саастаахтара 85-тээх Кинигэр көрүһүрү да, санаалара да олох атын, ураты. "Ырыа кэһи олохун уһатар, киниги эстиир алыт-тайх" диир санаһан дьыра оһорон хаалбакка, ыһаан-туойан дьонго-сэргэбэ үтүө холбоур буола сылдьаллар.

Бу хурсууд бүтэж икэн улсуус ветераннарын, ага саастахтарын түмүүлэрин сибээһин бастакы хардыыга буолла, нинипатан улаһиырга күөс-көмө биэрда.

Майага баран кэлбиһиһиһэр көмө-тирэх буолубут бар дьоммутутар. Чиргэлдэ-кыайыыга МТ дьаһалтатын бэйиһьаар И.И.Оконешникова, "Айыллан" СК директорыгар И.И.Бушкова, автобуһуһан комалоттут ЧРОСИО директорыгар Н.Н.Гуляева, салгыһы ветераннарын сибээһин председателиһэр Т.К.Кошвага махтаабытын тирээбит. Илэикития дьаһаны комалоттутхара дуган эхэһэбит.

А. Д. ИИКИФОРОВА,

"Коммутирок" түмсүү салжылаагч юм.

ЫАМ ЫЙЫН 28 КҮНЭ – РОССИЯ ПОГРАНИЧНОЙ СЭРИИЛЭРИН КҮНЭ

Бу дыйы ыам ыйын 28 күнүр Россия Пограничной сэриилэри тэриллибитэ 90 сыллаах үбүлүөйэ кэлин билиэтэнэр. Пограничной сэриилэргэ сулууспаны аастыт биир дойдутаахтарбытын бу даатанан эбэрдалаан туран, ааҕаччыларбытыгар икки көлүөнэ пограничниктары билиһиннэрэбит.

ПОГРАНИЧНОЙ СУЛУУСПА ТҮЙГҮНЭ

Үөрөх үлэһиттэрин профсоюзун комитетын председателэ Егор Иннокентьевич Давыдов 1976-1978 сылларга Коми АССР Воркута куоратыгар туһунан Арктической пограничной этэрээккэ сулууспалабыт. Кинини кытта Чурапчыттан элбэх уол байыаннай үөрэҕи бииргэ аастыттар. Билигин ыал аҕалара, эһэлэрэ буолан олорор одноклассниктар сулууспаларын түмүктэбэттэрэ 30 сылларын ыам ыйын 28 күнүтэр көрсөн билиэтэри сылдьаллар эбит.

быһыт кэпсээ, "Пограничник Арктики" дээн хаһыакта пограничниктар дьаһастылар буларбытынан сырдаттылыбыт. Убайдарым армияга элбэхтик хаамарын, сүүрүөн дээн физкультурнаан дьарыктанарбар, сүүрүн саҕалырбар сүбэлэбэттэрэ. Оскуолаҕа сылдьан гимнастикана, волейболунан, баскетболунан дьарыктаммытын туһалаабыта. Кырдьык, сулууспа кэмгэр албон сүүрүбүт, хаамарбыт, сарсыарда аайы 5-6 км сүүрэр этибит. Уолсайынан, саллаат эт-хаан өттүнэн дьарыктаах буоларыгар улахан болгомото уурулара.

– Пограничникка хайдах талыттарай?

– Ити кэмгэ элбэх киһи пограничной сэриилэргэ сулууспалабыта. Доруубуайынан үчүтэй буоламмын тутта онно анаабыттар. Убайдарым батыһан пограничник буолбутунан үөрбүтүм. Кыра убайым мөһ барылар бүтөн иһэр этэ, кыһын көрсөн дьонум биирбит харчыларын төксөрбүтүм.

– Пограничник быһытынан сулууспан хайдах саҕаламмытай?

– Аан бастаан алта ый сержантскай оскуоланы аастыт. Онно бойом тылааммыт. Ол кэмгэ мээ сый анара Челюскин Мыһылар пограничной застава отделение командирьынан сылдьыбыт, уон саллааты пограничной үөрөх институттарыгар үөрөтүтүм. Онтон иккис сылбар аҕар саллааттары тактичскай, строевой, строевой, политическай өттүнэн бэлэмнэһиттэ сылдьыбыт.

– Сулууспан кэмгэр илтирээһинэй кутталлаах ураты түгэһэр буолбуттара дуо?

– Бастагы сылбар ыскаалааҕа часовоидуу турдаҕына биир дьылбы киһи кэлбитэ. "Тохтоо, ытыам" – диирин үрдүнэн утары хаамыт. Онуоха тревоганы биллэрэр кнопканы баттаахпын, тутта кэлэн туттуттара. Ол киһи кэм буоларын, туту тыла кэлбитин ол курдук биллэрбүм. Онтон муора пордута пограничной зонага бэрэбэрэргэ туран сымыһа (поддельная) паспорттаах киһини туттуттум. Ити иккис түгөн иһэн дьылбар 15 суука сыннынан кэлэр уопустуһунан наараадалаабыт.

тым. – Пограничник буола сылдьыбытыгар олоххор туһалаах дуо?

– Туһалаан бэрэ буолтара. Сулууспалаан кэлэҕэ, тутта Дьоксуускайдаагы педагогическай училище физкультурнай отделениегын кырыттым. Училищени бүтөрүн баран Омскайдаагы физкультурнай институту бүтүрбүтүм. Онуоха армияга сылдьан эт-хаан өттүнэн үчүтэй бэлэм аастыт, бэрэбэрэргэ үөрөмүтүм улаханьык туһалаабыта. Бииргэ сулууспалаабыт уолаттарбыт сорохторо Москва куоракка буолар олимпиадага тутууга үлэһит барбыттара.

– Сулуускан иһин туох наараадалааххынай?

– "Пограничная сулууспалар туйгуннара" знака.

– Ити сулууспаҕа сылдьыбыттан ким улахан наараадалаахын билэрин?

– Чурапчы улууһунан уруксу баһылыктыт Афанасий Афанасьевич Захаров "Пограничная сулууспалар туйгуннара" дээн мэтээлээх.

– Бииргэ сулууспалаабыт уолаттар тоһо чаастатын көрсөбүт?

– Официальнайдык бу быһыт эрэ көрсөбүт. Сулууспалы сылдьыт малларбыттан, наараадаларбыттан туох баарынан иһээ кэлэргэ сүбэлэспитим. Мунха знактарым эрэ бааллар. Формам, фуражкам мээ атын салааттар кимнэри курдук, олорор кыттар араас дьаһалларыгар туһанылан туттуттэр.

– Аравияга сулууспалы иһик уолаттарга туту сүбэлэһэ эһэй?

– Армия оскуолата киһини элбэххэ үөрэтэр, уол өрө киһи быһытынан илтирээһингэр улахан суолталаах, наадалаах. Пограничная сулууспа – наһаа убаастанар сулууспа. Овон сылдьыбыттар иһиктэрин үчүтэй үлэҕэ да төкөсөхтөрүн сөп. Холобур, таможняга, ФСБ-га пограничник оскуолатын аастыт уолаттар бэлэм кадрдарынан буолаллар.

Оксана ЖИРКОВА кэпсэттэ.

КЫТАЙ КЫРАНЫЫССАТЫГАР СУЛУУСПАЛААБЫТА

"Пограничник" дээн тылы иһиттэххэ тутта харахпар "Травница. Таскынай роман" дээн аастыт сылларга үтүс киһи болгомотон тарыт элбэх сериалаах кыһа түгэһэрэ көстөн кэллэр. Оттон бийиги олохтуттар эмээ кыһа курдук дьиннээх эттэринэн-хааннарынан пограничной сулууспаны билбит уолаттар, эр бэртэр бааллар эбит. Олортон биирдэстэрэ Ийэ дойдуттар ытык киһин төлөөбүт, пограничниктынан сулууспалаабыт, билигин төрөөбүт улууһугар үлэһит-хамсы сылдьар Иннокентий Федоров буолар.

Кеһа 2001 сыллаахха ДПКоржун аатынан спортивнай интернат-оскуоланы бүтөрөн, Дьоксуускайдаагы тыла хаһаайыстыбатын техникумугар үөрөхкэ киирбитэ. Түөрт сый үөрэнэ, истихолог идэтин баһылаан, 2004 с. дойдуттар кэлбитэ. Бу сый күһүнүтэр армияга ытырыллыбыта. Чурапчыттан 20-чэ уол буолан военкомат томторуттан армияга аттамыттар. Ыраах

айанга баралларыгар олохтоох военкомат үлэһитэ Иннокентий Варламов Кеһага: "Идэһин көрөн погранвойскага ыаллара буолуо", – дээн эрдэгэн сэрэппит.

Саха сирин бары призывнистарын суолларын тэлэн, Чурапчы уолаттара аан бастаан "Маяк" аһыар пуунга тивибиттэр. Овон ый кэригэ буолан баран Уссурийскай куоракка көптүттэр. Иккис күн сана кэлбит саллааттары дойдубут араас муунугар араартаабыттар. Кеһа Герман Федоровтынан (Чурапчы, Уорда учаастагы уола) Сковородино куоракка Федеральная пограничная сулууспа 24/87 байыаннай чааһыгар түбөспиттэр.

Кеһа армияга сылдьан, аҕардас сулууспанан эрэ мугурданааҕа, 5 ый кэригэ Хабаровскай куоракка повардар байыаннай оскуолаларыгар үөрөмүт. Ол кэмгэ Сковородинога төттөрү кэлэн повар быһытынан сулууспатын саллаабыт. Үс ый кэһиттэн армия олорор уһуллубут "аҕар" саллааттары пограничной заставага ыаллыттар. Кинилэр чаастара Кытайы кытта кыраньыссаһаһа территорияны харабыллыр эбит. Кеһа онно да тийээн старшай

поварынан сылдьыт. Ол да буоллар, армия аага армия, аҕардас аа астаан сулууспалаабатын биллэр. Кини барыларын кытта тэҥнэ күнүтэ нэрээкэ туран, быһыгар часовоидан, дээрэ да сылдьан, вышкага да туран пограничник ыарахан сулууспатын этиһэн-хаанынан билбит киһи буолар.

Сулууспалаабыт чааһа Кытайы кытта Амур өрүһүнэн кыраньыссалаһар буолан, саллааттар Амур өрүскэ көпүлэ суох баһыстааччылары контуруолуур эбэрлээхтэһэр эбит.

"Пограничная сулууспа атытартан туох уратылааҕы?" дээн ыйыттылар Кеһа: "Пограничниктар элпнэй сулууспа саллааттара булаллары быһытынан бары өттүнэн хааччылыылара атытартан ордук уонна элпнээхтээх билиэн туран үрдүк. Холобур, танаһыт-сабыт ылан

көрдөхкө, пограничниктарга көнүрү кыра саппыкы буолбатах, уһун остоох "берца" дээн баһытты, "портупея" кур

бэриллэр. Хамсанарга, сүүрүргэ-көтөргө сөптүбүтэр форманан хааччыллаллар", – дээн элпнээхтээх.

Иннокентий икки толору сыл сулууспалаан, 2006 сый күһүнүтэр дойдутугар эргиллбит. Армияга баһылаабыт повар идэһинэн күн бүтүн үлэһит-хамсы сылдьар. Кэргэннээх, биир оҕо.

"Армия – хас биирдэ эр киһиэхэ олох оскуолата буолар. Сулууспан хайдах ааһара бэйэрттэн тутулуһаах. Онно саха уолаттарын саллаат буолартан саллааҕа, кэмгэр ытык иһэһин төлүүллэригэр сүбэлэһин", – дээн тылларынан пограничник Кеһа кэпсээһин түмүктэтэ.

Галина ПОЛУСКИНА.

И. Федоров үөһэ эрэһкэ олтоку.

"ТОБУС ТОМТОР ООНЫУУЛАРА"

Дьиз кэргэн сылыгар, Д.П.Коркин, А.К.Софронов 80 сыллаах үбүлүөйдэригэр аналлаах нэһиликтэр икки ардыларынааҕы дьиз кэргэн күрөҕүн **БАЛАҤЫАННАТА** (комплекснай спартакиада сочуотугар ювирэр)

I. Сылга-соруа:

- Нэһиликтэр икки ардыларыгар табаарыстыы истиг сыһыаны тэрийии.
- Нэһиликтэргэ чөл олоҕу пропагандалааһын.
- Өбүгэлэр ооньууларын нэһиликтэргэ ортотугар таратты.

II. Буолар сирэ күнэ, ытыгылар миэстэтэ: Чурапчы сэлэнигэ Магайы алааһа, бэс ыйын 17 күнэ, 14 ч. Бэс ыйын 16 күнүгэр улуус дьаһалтатын дьэтин аактабай саалатыгар 15 чаастан мандатнай комиссия буолар, хамаандалар бары кэлэллэрэ булгуччулаах. Мандатнайга сылдыбатах хамаанда күрэхтэһиңэ кирибэт.

Мандатнайга ирдэнэр докумуоннар:

а) Нэһиликтэ баһылыгынан, участковой бырааһынан бигэргэтиллибит (именной) биирдиилээн сайаапка.

б) Хамаанда паспора, пропискалаах.

III. Күрэхтэһиңи тэрийиң ытыааччылар: "Чурапчы улууһа (оройуона)" муниципальный тэриллии дьаһалтата, спорт отдела, көрүннэр федерациялара, нэһиликтэ дьаһалталара.

IV. Күрэхтэһиңэ кытталлар: нэһиликтэн биирдии дьиз кэргэн хамаандата турар (аҕа, ийэ, 10-13 сааһыгар дьэри оҕо), хамаанда биир формалаах буолар.

V. Күрэхтэһиңи усулуобуйата:

"Тобус томтор ооньуута" - 18 хамаанда, 7 көрүннэ күрэхтэһэр.

I түһүмэх:

1. Эстафета - ийэ 60 м, оҕо 60 м, аҕа 100 м сүүрэллэр. Жеребьевканы икки бөлөххө араасаллар, түмүк бириэмнэн тахсар.

2. Салгың саатынан ытыы - бары ыталлар, икки пробнай ытыы, үһүс сочуот. Хамаанда саатын, буулдатын бийлэ аҕалар.

3. "Абааһы оройунан айан" - аҕалар кытталлар, ураҕаһы сиргэ тобулу аһыан баран тоҕуста миэстэтигэр туран күнү батыһа эргийэр уонна бие миэстэлээх көнө линиянан ураҕаһын утары ылыгынан хамаан тийбэн, ураҕаһын баҕана үүтүгэр таба кылларыахтаах. Маана таба кылларыттаран бастың биризмэллэр кыайар. Баҕана үүтүн булларбатах кыттааччылар үүтү булларбыт эрэри бүтэһик биризмэллээх кыттааччы кэнниттэн тэн миэстэни үлэстэллэр.

II түһүмэх:

18 хамаандаттан 9-һа хаалар.

1. 100 м халадааы ырыахылаах сүүрүү (ийэ кыттар).

2. Ойбонтон уулааһын, 1 мүн. иһигэр изм албахта олорон турбут ол кыайар (оҕолор кытталлар).

3. "Үс төгүл үс" - икки холонуу бериллэр, онтон үчүгэйэ аарылар (аҕа кыттар).

III түһүмэх:

9 хамаандаттан 4-дэ хаалар.

1. Миэстэттэн хамаанданан ыстаныы - бастаан ийэ ыстанар, ийэ түспүт сириттэн оҕо ыстанар, оҕо түспүт сириттэн аҕа ыстанар. Аҕа түспүт сиринэн түмүк тахсар.

VI. Кыайылылааҕы быһаарыы: 7 көрүн түмүгүнэн 3 миэстэ тахсар.

VII. Наһараадалааһын: кыайылылаах хамаандаларга өйдөбүннүк бириэстэр туттарыллаллар.

Сайаапканы улуустааҕы спорт уонна физкультура отделыгар бэс ыйын 5 күнүгэр дьэри төксөрөүт.

Билсэр тел: 42-336, факс 41-601.

СПАРТАКИАДА ПРОГРАММАТА**Бэс ыйын 11 күнэ.**

14.00 м Судейскай.

Буолар сирэ: Улуус дьаһалтатын дьэтин аактабай саалата, 15.00 чаастан.

(Хамаанда бэрэстэбиитэллэрэ кытталлара эбэлээтэллэнэ).

Бэс ыйын 12 күнэ: 10.00 - 12.00 м. Хапсагайга, мас тардыһылыгыгар ыһааһынан.

Буолар сирэ: А.К.Софронов аатынан спортпаны саала.

10.00 м. 100 м сүүрүү (дьахталлар, эр дьон). Өбүгэ ооньуута "Тутум эргийэр".

11.00 м. Атах ооньуута: кылыы, ыстага.

11.30 м. Күрэхтэһиңи үөрүүлээхтик аһыы.

12.00 м. Сүүрүү - 400 м, 1500 м, эр дьон; 1500 м ветеран дьахталлар; 3000 м ветеран эр дьон.

13.00 м. Өбүгэ ооньуута "Сүүрүү".

14.00 м. Хапсагай, мас тардыһылыга (дьахталларга), велоспорт (буолар сирэ "Довордохуу" алааһа). Өбүгэ ооньуута "Кулун тардыы".

16.00 м. Наһараадалааһын.

Бэс ыйын 13 күнэ.

10.00 м. Куобах, мас тардыһылыга, сүүрүү 200 м, (дьахтар, эр киһи), 800 м (дьахтар), Өбүгэ ооньуута "Үс төгүл үс".

13.00 м - 14.00 м. Эбиэт.

14.00 м. Өбүгэ ооньуута "Таас көтөбүү".

15.30 м. Эстафета.

17.00 м. Наһараадалааһын, күрэхтэһиңи үөрүүлээхтик сабыы.

Тэрийэр хампаһыа

Саха Республикатыгар физкультурнай хамсааһын сайдыбыта 85, Д.П.Коркин, А.К.Софронов төрөөбүттэрэ 80 сыллаах үбүлүөйдэригэр, Дьиз кэргэн сылыгар аналлаах, нэһиликтэр икки ардыларынааҕы сайынны спартакиада **БАЛАҤЫАННАТА**

I. Сылга-соруа:

- Чөл олоҕу дьиз кэргэн нөҕүө нэһиликтэ ортотугар сайыннарыы, уонна пропагандалааһын.
- Маассабай физкультураны, спорду нэһиликтэргэ сайыннарыы.
- Нэһиликтэр икки ардыларыгар истиг сыһыаны тэрийии.
- Улуус сүүмэрдэммит хамаандатын састаабын талыы.

II. Күрэхтэһиңи тэрийиң ытыааччылар: "Чурапчы улууһа (оройуона)" МТ дьаһалтата, ЧГФКСИ, спорт көрүннэриң федерациялара, нэһиликтэр дьаһалталара.

III. Күрэхтэһиңи буолар сирэ, күнэ, П.Е. Бараксанов аатынан стадион, бэс ыйын 11 - 13 күнүгэр.

IV. Кытталлар: нэһиликтэр сүүмэрдэммит хамаандалара. Олиһигэр ЧГФКСИ студентара бэйэлэрин нэһиликтэриң хамаандаларыгар кытталлар. Новгородовский уокурук хамаандатыгар ЧГФКСИ преподавателлэрэ уонна Новгородовский уокуруктан төрүттээх устудьуоннар кытталлара көнүлүнэр. Чурапчы сэлэнигэтигэр олорор спортсменнар сэлэнигэ хамаандатыгар кирибэт түгүнүгэр нэһиликтэриң хамаандатыгар кирибэттэрин сеп.

V. Күрэхтэһиңи ытыы бэрэстэбэ:

1. Күрэхтэһиңи кэмгэр хамаанда бэрэстэбиитэллэрэ эбэтэр кыттааччылар улахан мөксүүһүнү таһаарар эбэтэр бэрэстэбэ кэмгэр түгүнүгэр хамаанда кыттар көрүннэр күрэхтэһиңтэн туоруур.

2. Хойутаан кэлбит хамаанда күрэхтэһиңэ старшай судьяга көнүлүктэринэ эр кирибэн сеп.

3. Күрэхтэһиңэ кыттыбакса хаалбыт хамаанда бүтэһик миэстэни ылыт хамаанда кэнниттэн эби 2 ыстарааптыыр очко бериллэр.

4. Сэтгэ көрүннэн аҕыах көрүннэ кыттыбыт хамаанда, кыттыбатах көрүннэр бүтэһик миэстэни ылыт хамаанда кэнниттэн эби 2 ыстарааптыыр очко бериллэр.

5. Мас тардыһылыгыгар, хапсагайга ыһааһынга туруорбатах хамаанда бүтэһик киһи кэнниттэн эби 2 ыстарааптыыр очко ылар.

6. Уопсай түмүк көрүннүн ылыт миэстэлэринэн суумаланан тахсар.

7. Күрэхтэһиңэ оҕула оҕо кыттыбат (национальный ыстанылыттан ураты).

8. Хамаанданы парадка баһылык кылларыт, хамаандаттан биир калым форма, эмблема ирдэнэр.

VI. Күрэхтэһиңи көрүннэр:

1. Чөл олоҕу атлетика: 9 киһи: 5 эр киһи (биир ветеран - 39 сааһыттан үөһэ), 4 дьахтар (биир ветеран - 34 сааһыттан үөһэ). Дьахталлар 100 м, 200 м, 800 м, ветераннар 1500 м. Эр дьон 100 м, 200 м, 400 м, 1500 м, ветераннар 3000 м.

2. Эстафета. (Мандатнайга паспорт ирдэнэр).

1 этап	2 этап	3 этап	4 этап	5 этап	6 этап	7 этап	8 этап	9 этап	10 этап	11 этап	12 этап
25-төн үөһэ	18-25 дьахтар	18-25 эр	26-35 дьахтар	26-35 эр	36-40 дьахтар	36-40 эр	41-45 дьахтар	41-45 эр	46 үөһэ дьахтар	46-50 эр дьон	51 үөһэ эр дьон
эр дьон		эр дьон		эр дьон		эр дьон		эр дьон			
100 м	200 м	400 м	200 м	200 м	100 м	200 м	100 м	200 м	100 м	100 м	100 м

3. Велоспорт.

- 1 ветеран (39 сааһыттан үөһэ), дистанцията 3 км.

- 1 эр киһи 5 км.

- 1 дьахтар 2 км.

- 1 ветеран дьахтар (34 сааһыттан үөһэ) 2 км.

4. Национальный ыстаныы (12 туска 3 эр киһи).

Эр киһи, ветеран, оҕула оҕо. Кыайылылааҕы быһаарыы 3 киһи ыстаммыт сууматынан быһаарыллар. Күрэхтэһиңи сааһа: атах ооньууттар 39 сааһыттан үөһэ саастаах ветеран, 1991 сылтан кыра саастаах оҕула оҕо (дублирование көнүлүнэр, туйгун көрдөрүүлээх сочуот бээрэр).

5. Хапсагай

Хапсагай: 55, 62, 70, 80, 80 кг үөһэ (2 киһи көнүлүнэр). Ветераннар 60, 70, 70 кг үөһэ (2 киһи көнүлүнэр). (8 киһиттэн аҕыах киһилээх хамаанда күрэхтэһиңэ кирибэт).

6. Мас тардыһылыга

Эр дьонго: 56, 62, 68, 74, 82 кг ыһааһылар (2 киһи көнүлүнэр).

Ветераннар: 65, 75, 85 кг ыһааһылар (2 киһи көнүлүнэр).

Дьахталларга: 50, 56, 62, 68, 74, 82, 82 кг үөһэ (2 киһи көнүлүнэр, 5 сочуот).

(13 киһиттэн итэсэ киһилээх хамаанда күрэхтэһиңэ кирибэт).

7. Өбүгэ ооньуута

18 сааһыттан үөһэ саастаах биир эр киһи кыттар.

"Таас көтөбүү" - тааһы көтөһөн илдэргэ кыттааччыга биир холонуу (попытка) бериллэр. Тааһы киһи ыраах илдэбит ол кыайар, таас ыһааһына 80 кг-100 кг дьэри.

"Кулун тардыы" - икки кыттааччы утарыга "упор лежа" балаһынан аҕа тураллар, мөксүүларыгар бэа кыталлар. Ортоку линияттан ураты икки өттүгэр линия тардылар. Судьяга хамаанда бээрэриң кытары, кыттааччылар эмискэ буолбакка эр, аргыһы аҕа өһөспүтүнэн бэйэлэриң линияларыгар утарсааччыларын соһоллор. Ортоку линияттан аҕа тахсыбыт кыттааччы хотторбутунан аарылар. Күрэхтэһиңтэн иккигэ хотторбут туоруур, хотторуулар тэн буоллаҕына күрэхтэһиңи биризмэтигэр миэстэлэр тахсар.

"Үс төгүл үс" - ыстаначчыга үс холонуу бериллэр, биир ыраах ыстанылыга аарылар.

"Тутум эргийэр" - кыттааччыга 5 мүнүүтэ бериллэр. 25 см мас бериллэр. Унга эбэтэр хапсагай киһигэ сиртэн 8-10 см үөһэ буолуохтаах, оттон биир илвигэ мас үөһэ өттүгэр буолар. Судьяга хамаандатынан кыттааччы унга эбэтэр хапсагай өттүгэр эргийэр, тутум эргийэр маһын сиртэн араарар уонна бастагы тутуугуттан уларытара көнүлүмэст. Очко тэннэһэр түгүнүгэр бастааһын кыттыбыт спортсмен миэстэ тахсылыгыгар кыайылылааһын аарылар.

"Сүүрүү" - 1000 м сүүрүүтэ бары бииргэ стартылылар, түмүк ылыт миэстэлэринэн тахсар. Аҕыах очколаах кыайылылааһын аарылар. Бырачыас 30 мүнүүтэ иһигэр көрүт кылаабынай судьягытар сурутуан бериллэр. Усуунос 1000 тыһ. солк. Бырачыас септөөһүнэн аарылыһаарына усунуос 50% төттөрү бериллэр. Бырачыаһы кылаабынай судейскай коллегия дьүүллүүр.

VII. Сайаапка:

Хамаанда күрэхтэһиңэ кыттарын туһунан бэс ыйын 3 күнүгэр спорт отдела түһэрэр. Билсэр тел: 42-336, факс 41-601.

VIII. Мандатнай хампаһыада ирдэбиллэр:

1. Именной сайаапка, сүүмэрдэммит хамаанда нэһиликтэ баһылыгынан, участковой бырааһынан бигэргэтиллибит буолар.

2. Биирдиилээн көрүннэриңиң техническай сайаапка.

3. Хас биирдии кыттааччы паспора.

4. Хамаанда биир (единый) формалаах буолар.

Хас быһаарыы: хамаанданы парадка баһылык киһилэрэр.

(Биир кыттааччы 2 көрүннэ сочуот бээрэр уонна эстафетага кыттар).

IX. Көрүннэр кылаабынай судьялара:

1. Сүүрүү - Нохтунский Гаврил Федорович.

2. Велоспорт - Кривошапкин Владислав Николаевич.

3. Хапсагай - Неустроев Роман Васильевич.

4. Мас-тардыһылыга - Смирнов Сергей Иванович.

5. Өбүгэ ооньуута - Дьяков Виктор Семенович.

6. Атах ооньуута - Адамов Николай Николаевич.

7. Эстафета - Сергеев Антон Антонович.

Күрэхтэһиңи кылаабынай судьялара: Ипатьев Михаил Спиридонович.

Күрэхтэһиңи кылаабынай секретара: Макаров Семен Прокопьевич.

008-с, бэчээкээ бэрилинээ,
07.